

WYKLECI NIEZŁOMNI

1944-1963

Józef Bandzo (pierwszy z prawej)
z kolegami z 5 Brygady Wileńskiej AK

Fot. AIPN

Grupa żołnierzy 5 Brygady
Wileńskiej AK; pierwszy
z prawej Lucjan Minkiewicz
„Wiktor”; kłęczący pierwsza
z lewej Wanda Minkiewicz
„Danka”

Fot. AIPN

Kadra brygady „Łupaszki” podczas koncentracji
jesienią 1943 r.; od lewej: kpr. Antoni Rymśza
„Maks” (dowódca 3 plutonu), ppor. Longin
Wojciechowski „Ronin” (adiutant dowódcy
brygady), por. „Łupaszko” (dowódca brygady),
sierż. Wincenty Mroczkowski „Zapora”
(dowódca 4 plutonu), ppor. Czesław
Kozłowski „Bohun” (zastępca dowódcy
4 plutonu) i Mieczysław Chojecki „Podbipięta”
(szef żandarmerii)

Fot. AIPN

WYKŁĘCI NIEZŁOMNI

1944-1963

Opracowanie merytoryczne
Tomasz Łabuszewski
Piotr Niwiński
Piotr Szubarczyk

Redakcja
Andrzej Brzozowski
Iwona Gałęzowska-Mikulska
Katarzyna Zonn

Korekta
Piotr Chojnacki

Projekt graficzny i skład
Sylwia Szafrńska

Zdjęcia na okładce
Ułani ze zwiadu konnego AK (Fot. AAN).
Kawalerzyści AK we wsi Wiersze pod Warszawą (Fot. AIPN).

Druk
LEGRA Sp. z o.o.
ul. Albatrosów 10 c
30-716 Kraków

© Copyright by Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2017

ISBN 978-83-8098-106-5

Zapraszamy na stronę internetową
www.ipn.gov.pl
oraz do księgami internetowej
www.ipn.poczytaj.pl

Dzieje Polski i Polaków ostatnich dwóch stuleci to historia walk kolejnych pokoleń o niepodległość państwa i wolność jego obywateli. Rytm naszych losów odmierzały daty krwawo tłumionych przez okupantów narodowych powstań, których uczestnicy stale i niezmiennie odwoływali się do insurekcyjnej tradycji przodków.

W 1944 r. na długą i zaszczytną drogę powstańczych zrywów weszli wychowani i ukształtowani w patriotycznej atmosferze II Rzeczypospolitej Żołnierze Wyklęci – Żołnierze Niezłomni. W ich szeregi przez następne dziesięć lat wstąpiło od 120 do 180 tys. ludzi zdecydowanych na nierówną walkę, w której zwyciężyć nie mogli.

Największą antykomunistyczną armię Europy zniszczył przede wszystkim bezprzykładny terror stosowany na masową skalę przez sowieckie jednostki specjalne i współpracujący z nimi komunistyczny aparat represji.

Po latach trwania systemu politycznego zniewolenia Polski i zмовy milczenia o niezłomnych bohaterach nienazwanego jeszcze powstania nadszedł czas Żołnierzy Niezłomnych. Wyklęci przez komunistów oraz część współczesnego świata medialnego i naukowego powracają z niepamięci, na którą skazali ich oprawcy i ich sojusznicy. Przypominają o swym istnieniu – dzięki odnalezieniu w całej Polsce dołów śmierci – zrzucając z siebie kłamiwe brzemię trwającej kilkadziesiąt lat czarnej propagandy.

Ich powrót wyznacza dziś szczególny przebieg obchodzonego 1 marca Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych i niezliczone, powstałe głównie z inicjatywy urodzonych po 1989 r. młodych Polaków, formy ich upamiętnienia w postaci: wydawnictw, koncertów, marszów, biegów, konkursów, rajdów, murali, konkursów plastycznych, przeglądów filmowych, audycji radiowych czy publikacji internetowych.

Po ponad sześćdziesięciu latach Żołnierze Niezłomni powracają. Swoje imiona, nazwiska i twarze odzyskują ludzie, po których nie miał pozostać żaden ślad. Żołnierze antykomunistycznego powstania zajmują należne im miejsce w zbiorowej pamięci Polaków, także dzięki Tobie.

52-7-74

Dr hab. Krzysztof Szwagrzyk
Zastępca Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej

JÓZEF BANDZO

„JASTRZĄB”

Józef Bandzo w maju 2016 r.

JÓZEF BANDZO (1921–2016) **ps. „Jastrząb”**

Przed wojną był harcerzem 11 Wileńskiej Drużyny Harcerzy. W lipcu 1942 r. został zaprzysiężony jako żołnierz Armii Krajowej. Od października 1943 r. walczył w 3 Brygadzie Wileńskiej AK por. Gracjana Fróga ps. „Szczerbiec”. Ciężko ranny w bitwie pod Murowaną Oszmianką, nie uczestniczył w operacji „Ostra Brama”, której celem było zdobycie Wilna.

Aresztowany przez NKWD w listopadzie 1944 r., z uwagi na kalectwo uniknął wywózki do łagru. W lutym 1945 r., posługując się nielegalnymi dokumentami, dotarł na Lubelszczyznę, gdzie przeszedł skomplikowaną operację. Po zakończeniu rekonwalescencji wyruszył na Białostoczczyznę i dołączył do 5 Brygady Wileńskiej AK. Później przeszedł do Narodowego Zjednoczenia Wojskowego, ale wskutek konfliktu z kpt. Romualdem Rajsem „Burym” pod koniec 1945 r. zdecydował się wrócić do mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łu-

paszki”, odtwarzającego 5 Brygadę Wileńską AK na Pomorzu. Dowodził patrolami dywersyjnymi, z którymi przeprowadził wiele brawurowych akcji od Pomorza aż po Dolny Śląsk. Był jednym z najdzielniejszych i najbardziej zaufanych żołnierzy „Łupaszk”. To jemu dowódca 5 Brygady powierzał swoje bezpieczeństwo w trakcie przemarszów przez Bory Tucholskie, Warmię i Mazury.

W sierpniu 1946 r. został urlopowany na własną prośbę. Zamierzał rozpocząć cywilne życie, kontynuować naukę i podjąć pracę. W lutym 1947 r. ujawnił się w czasie amnestii, ale przez wiele lat był inwigilowany i prześladowany. W 1960 r. skazano go na karę dożywotniego więzienia; na wolność wyszedł w 1976 r. Zmarł 16 października 2016 r. i został pochowany na Powązkach w Warszawie.

Odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski i Krzyżem Armii Krajowej. ■

LEON LECH BEYNNAR VEI PAWEŁ JASIENICA

NOWINA

Lech Leon Beynar vel Paweł Jasienica (1909–1970) ps. „Nowina”

Przed wojną ukończył studia historyczne na Uniwersytecie Stefana Batorego. Następnie pracował jako nauczyciel historii, spiker w Polskim Radiu Wilno i dziennikarz w „Słowie Wileńskim”.

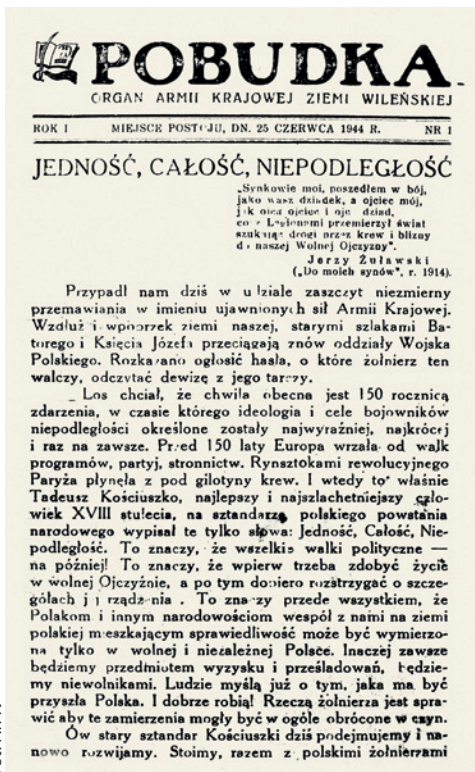
W czasie II wojny światowej pracował w Biurze Informacji i Propagandy Komendy Okręgu Wileńskiego AK pod pseudonimem „Nowina”. Brał udział w operacji „Ostra Brama”. Nie dał się rozbroić wkraczającej Armii Czerwonej i NKWD i do końca sierpnia 1944 r. walczył w Puszczy Rudnickiej z nowym okupantem.

Aresztowany przez NKWD, został wcielony do ludowego Wojska Polskiego w Dojlidach pod Białymstokiem. W październiku 1944 r. zdezerterował i skontaktował się z działającą w okolicach 5 Wileńskiej Brygadą AK mjr. Zyg-

Fot. AIPN

Pierwsze wydanie *Polski Piastów*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1960.

Fot. AIPN

„Pobudka” – pismo Biura Informacji i Propagandy AK; pierwszy numer ukazał się w Dziennikach z datą 25 czerwca 1944 r., redaktorem naczelnym był ppor. Lech Beynar, „Nowina”.

munta Szendzielarza „Łupaszki”. Jako zastępca dowódcy odpowiadał za sprawy kancelaryjne i kontrwywiadowcze, uczestniczył też w akcjach bojowych.

9 sierpnia 1945 r. w Zalesiu został ciężko ranny podczas przebijania się przez pierścien obfawy zorganizowanej przez oddziały ludowego Wojska Polskiego. Rekonwalescencję przechodził na plebanii kościoła pw. św. Rocha w Jasienicy (stąd pseudonim literacki). Po wyleczeniu urlopowany z oddziału, wyjechał do Krakowa, utrzymywał jednak kontakt z podziemiem.

Pod przybranym nazwiskiem Paweł Jasienica rozpoczął pracę w „Tygodniku Powszechnym”. W 1948 r. został aresztowany przez UB, lecz szybko zwolniony dzięki interwencji Bolesława Piaseckiego. Zdobył uznanie jako historyk. Był inwigilowany (m.in. przez drugą żonę – agentkę SB) i represjonowany. Zmarł 19 sierpnia 1970 r. w Warszawie.

Odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Walecznych oraz Krzyżem Armii Krajowej. W 2007 r. IPN wyróżnił go tytułem Kustosza Pamięci Narodowej. ■

WANDA CZARNECKA-MINKIEWICZ

„DANKA”

Wanda Czarnecka-Minkiewicz

(1921–2001) ps. „Danka”

Wanda Czarnecka w 1945 r. wstąpiła do białoostockiej konspiracji i przeszła szkolenie z zakresu pomocy sanitarnej. Pod koniec kwietnia 1945 r. w związku z grożącym jej aresztowaniem zdecydowała się dołączyć do 5 Wileńskiej Brygady AK mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” jako sanitariuszka „Danka”. Tam poznała swojego przyszłego męża – zastępcę dowódcy szwadronu, ppor. Lucjana Minkiewicza „Wiktora”. Wkrótce wzięli ślub. Uczestniczyła w wielu akcjach, m.in. w starciu z NKWD i KBW w okolicy wsi Topiło-Majdan, rozbiciu grupy operacyjnej ludowego Wojska Polskiego pod Sikorami i w jednej z największych bitew partyzanckich z oddziałami sowieckiego aparatu bezpieczeństwa – pod Miodusami Pokrzywnymi. Po rozwiązaniu brygady we wrześniu 1945 r. pozostała w partyzantce, w dowodzonym przez męża oddziale, który od lutego

Fot. AIPN

Wanda Minkiewicz „Danka” (druga z prawej) i Lucjan Minkiewicz „Wiktor” (pierwszy z prawej) z kolegami z oddziału

Fot. AIPN

Od lewej: Wanda Minkiewicz „Danka”, Lidia Lwow „Lala”, Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka”

1946 r. nosił nazwę 6 Wileńskiej Brygady AK. Pełniła też funkcję łączniczki między Minkiewiczem a operującym na Pomorzu „Łupaszką”. Była wówczas w zaawansowanej ciąży. Działalność partyzancką przerwała dopiero po urodzeniu syna. Mąż dotarł do niej w październiku 1946 r., urlopowany ze względu na zły stan zdrowia. Zamieszkali w Zakopanem, a następnie we Wrocławiu. 1 lipca 1948 r. oboje zostali aresztowani przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego. „Danka” przeszła ciężkie śledztwo mimo zaawansowanej kolejnej ciąży. W więzieniu urodziła córkę. Wandę Minkiewicz skazano 2 listopada 1950 r. na 12 lat więzienia, a jej męża na karę śmierci – wyrok wykonano 8 lutego 1951 r. Wanda Minkiewicz wyszła na wolność w 1956 r. Przez cały okres PRL była represjonowana przez komunistyczny aparat terroru, często zwalniana z pracy. Zmarła w grudniu 2001 r.

Odznaczona Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (2007, pośmiertnie). ■

LIDIA LWOW-EBERLE

LALALA

Fot. AIPN

Lidia Lwow-Eberle (ur. 1920) ps. „Lala”

Przed wojną rozpoczęła studia prawnicze na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Po zajęciu Kresów przez Związek Sowiecki w 1939 r. została nauczycielką w wiejskiej szkole w Pleciaszach. Zagrożona aresztowaniem przez Niemców 12 sierpnia 1943 r. wstąpiła do oddziału partyzanckiego AK dowodzonego przez ppor. Antoniego Burzyńskiego „Kmicica”, jako sanitariuszka pod pseudonimem „Ewa”. 26 sierpnia 1943 r. oddział został podstępnie rozbrojony i w znacznej części wymordowany przez Sowieców. Lidii Lwow udało się uciec i wraz z niedobitkami dołączyła do 5 Brygady Wileńskiej AK mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”. Wkrótce stała się towarzyszką życia dowódcy.

Jako sanitariuszka uczestniczyła w walkach brygady, m.in. w bitwie z Niemcami pod Worzianami, gdzie mimo odniesionej rany niosła pomoc kolegom z oddziału. Służąc w 5 Brygadzie jako sanitariuszka (już pod pseudonimem „Lala”) na Białostocczyźnie, Pomorzu,

Fot. N.I.N., ze zbiorów Pawła Rokickiego

Od lewej: por. Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka”, sanitariuszka Lidia Lwow „Lala” na ramionach ppor. Longina Wojciechowskiego „Ronina” oraz sierż. Mieczysław Chojecki „Podbipięta”.

Fot. AIPN

Lidia Lwow „Lala” i Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka” (w środku) pozują do zdjęcia w strojach góralskich, 1948 r.

Warmii i Mazurach aż do wiosny 1947 r. awansowała do stopnia podporucznika. W końcu marca tego roku opuściła razem z mjr. „Łupaszką” szereg partyzanckie. Ukrywała się wraz z nim najpierw na Dolnym Śląsku, a następnie na Podhalu. 30 czerwca 1948 r. oboje zostali aresztowani w Osielcu k. Makowa Podhalańskiego. 2 listopada 1950 r. usłyszała wyrok dożywotniego więzienia, mjr Szendzielarz zaś został skazany na karę śmierci. Mimo starań podejmowanych przez „Łupaszkę” władze więzienne nie zgodziły się na jego ślub z Lidą. 8 lutego 1951 r. został zamordowany strzałem w tył głowy, jego narzeczoną zaś wysłał na wolność w 1956 r. Skończyła studia archeologiczne, pracowała w Muzeum Historycznym Miasta Warszawy.

Odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Walecznych, Brązowym Krzyżem Zasługi z Mieczami. ■

LUCJAN MINKIEWICZ

"MINTOR"

LUCJAN MINKIEWICZ (1918–1951)

ps. „Wiktor”

Przed wojną studiował inżynierię lądową na Politechnice Warszawskiej. Jako ochotnik uczestniczył w wojnie obronnej 1939 r. w 20 pułku piechoty. Po klęsce powrócił do Wilna i zaangażował się w działalność konspiracyjną, wstępując do Związku Walki Zbrojnej.

Początkowo dowodził rejonem w siatce Podokręgu Kowno ZWZ-AK. W styczniu 1944 r. przeszedł do partyzantki, do 6 Brygady Wileńskiej AK. Brał udział w operacji „Ostra Brama”. Po rozbrojeniu żołnierzy AK przez Sowieców wycofał się do Puszczy Rudnickiej, gdzie kontynuował walkę z nowym okupantem.

W sierpniu 1944 r. wraz z grupą kilkunastu partyzantów przedarł się na Białostoczną. Wszedł w skład sekcji egzekucyjnej Obwodu AK-AKO Bielsk Podlaski dowodzonej przez ppor. Zygmunta Błaziejewicza „Zygmunta”. Razem z nim w kwietniu 1945 r. dołączył do odtwarzanej 5 Brygady Wileńskiej AK i został zastępcą dowódcy 1 szwadronu.

Uczestniczył w najważniejszych walkach brygady w 1945 r., m.in. pod Sikorami i w Miodusach Pokrzywnych. Po jej rozwiązaniu we wrześniu 1945 r. pozostał w partyzantce. Do lutego 1946 r. dowodził oddziałem podległym Komendzie Obwodu Bielsk Podlaski Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. 19 października 1946 r. został urlopowany ze względu na zły stan zdrowia.

Wraz z żoną Wandą i synem ukrywał się w Zakopanem i we Wrocławiu. 1 lipca 1948 r. zostali aresztowani przez UB i przeszli ciężkie śledztwo w Departamencie Śledczym MBP w Warszawie. Ich córka Ewa przysłała na świat w więzieniu. 21 listopada 1950 r. Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie skazał Minkiewicza na ośmiokrotną karę śmierci. 8 lutego 1951 r. Minkiewicz został zamordowany w piwnicach więzienia mokotowskiego w Warszawie. Miejsce jego pochówku jest nieznane.

Odnaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (2007, pośmiertnie). ■

Fot. AIPN

Od lewej: Wanda i Lucjan Minkiewiczowie z dzieckiem, Zygmunt Szendzielarz i Lidia Lwow

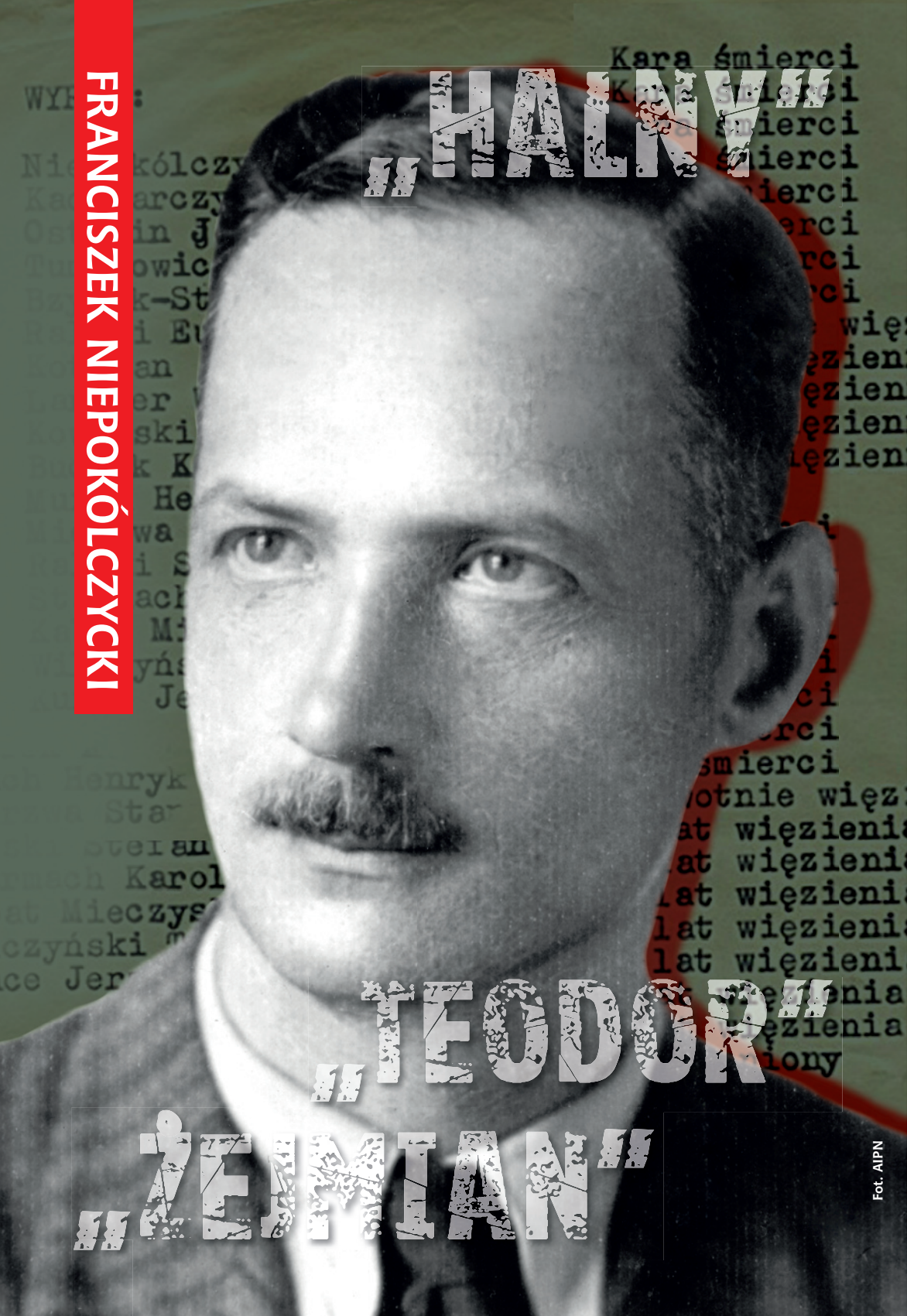

FRANCISZEK NIEPOKÓŁCZYCKI

„HALNY”

„TEODOR”

„ZEJMIAN”

Franciszek Niepokólczycki podczas procesu Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, Kraków, 1947 r.

Franciszek Niepokólczycki (1900–1974) **ps. „Halny”, „Teodor”, „Żejmian”**

Jako osiemnastolatek wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej, w której pełnił funkcję komendanta okręgu w Żytomierzu, a następnie oficera wywiadu na Ukrainie. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. Od 1922 r. służył w Wojsku Polskim.

W październiku 1939 r. został szefem Wydziału Walki Bieżącej w Dowództwie Głównym Służby Zwycięstwu Polski. Był twórcą i dowódcą Związku Odwetu, od 1942 r. szefem Wydziału Saperów w Komendzie Głównej AK, a w 1943 r. przez kilka miesięcy zastępcą dowódcy Kedywu KG AK. Uczestniczył w powstaniu warszawskim.

Po powrocie z niewoli niemieckiej w kwietniu 1945 r. wznowił działalność niepodległościową. Był zastępcą komendanta Obszaru Południowego Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj, po jej rozwiązaniu – zastępcą prezesa Obszaru Południowego Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, od połowy listopada 1945 r. – prezesem Obszaru Południowe-

go, a później prezesem II Zarządu Głównego WiN. Współinicjator powstania memoriału do ONZ ukazującego zbrodnie komunistycznego aparatu bezpieczeństwa w Polsce, a także jeden z organizatorów Komitetu Porozumiewawczego Organizacji Demokratycznych Polski Podziemnej.

Aresztowany przez UB 22 października 1946 r. w Zabrze, odrzucił propozycję współpracy z komunistami. 10 września 1947 r. został skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Krakowie na trzykrotną karę śmierci. Odmówił napisania prośby o łaskę do prezydenta Bolesława Bieruta, ale wyrok zamieniono na dożywotnie więzienie. Na wolność wyszedł w 1957 r. Do końca życia był inwigilowany i objęty działaniami operacyjnymi Służby Bezpieczeństwa.

Odnaczony m.in. Orderem Orła Białego (2008, pośmiertnie), Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego *Virtuti Militari*, Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Walecznych i Srebrnym Krzyżem Zasługi. ■

FELIKS SELMANOWICZ

„ZAGONCZYK”

Feliks Selmanowicz (1904–1946)

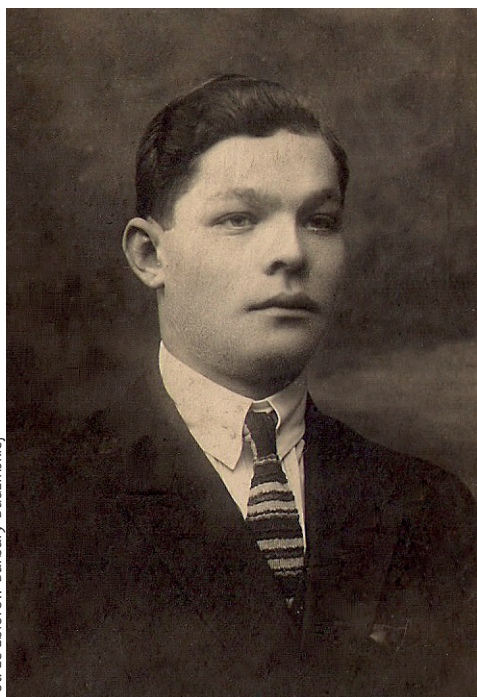
ps. „Zagończyk”

Feliks Selmanowicz już jako czternastolatek uciekł z domu i wstąpił do Samoobrony Wileńskiej, by bronić Polski przed bolszewikami. W sierpniu 1939 r. zmobilizowany do batalionu Korpusu Ochrony Pogranicza „Troki”. Po wybuchu wojny internowany przez Litwinów, zbiegł z obozu i rozpoczął działalność wywiadowczą w siatce wileńskiej Służby Zwycięstwu Polski, a następnie w Związku Walki Zbrojnej. Aresztowany przez NKWD i skazany na karę śmierci, uciekł z transportu w trakcie ewakuacji więzienia 22 czerwca 1941 r. Od 1944 r. służył w 3 Brygadzie Wileńskiej AK por. Gracjana Fróga „Szczerbca”, a potem w 5 Brygadzie mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki” i w 4 Brygadzie „Narocz” (jako dowódca 2 kompanii). Po zakończeniu operacji „Ostra Brama” został aresztowany przez Sowieców i wywieziony do obozu w Kałudze. W kwietniu 1945 r. zbiegł i przyjechał na

Fot. ze zbiorów Barbary Budzińskiej

Feliks Selmanowicz w wieku kilkunastu lat

Fot. ze zbiorów Barbary Budzińskiej

Feliks Selmanowicz w wieku kilkunastu lat

Warmię. W styczniu 1946 r. nawiązał kontakt z mjr. „Łupaszka”. W odtwarzanej na Pomorzu 5 Brygadzie Wileńskiej został dowódcą patrolu dywersyjnego. Był też odpowiedzialny za werbunek i kontrwywiad. 8 lipca 1946 r. w Sopocie został zatrzymany przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa. Skazany na śmierć przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Gdańsku, został zamordowany 28 sierpnia 1946 r. razem z Danutą Siedzikówną „Inką” w więzieniu przy ul. Kurkowej.

Szczałki „Zagończyka” zostały odnalezione przez zespół prof. Krzysztofa Szwagrzyka 12 września 2014 r. pod płytami chodnika na Cmentarzu Garnizonowym w Gdańsku. 28 sierpnia 2016 r. odbył się pogrzeb Danuty Siedzikówny „Inki” i Feliksa Selmanowicza „Zagończyka”.

Odnaczony m.in. Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (2016, pośmiertnie), Krzyżem Walecznych, Medalem za Długoletnią Służbę, Krzyżem Zasługi Wojsk Litwy Środkowej. ■

DANUTA SIĘDZIKÓWNA

"INKA"

Danuta Siedzikówna (1928–1946)

ps. „Inka”

W grudniu 1943 r. piętnastoletnia Danuta Siedzikówna została zaprzysiężona w AK, działała w ośrodku Hajnówka-Białowieża. W październiku 1944 r., po wkroczeniu Sowietów, pracowała jako kancelistka w nadleśnictwie w Narewce. W czerwcu 1945 r. została aresztowana przez UB pod zarzutem współpracy z podziemiem niepodległościowym. Zbiegła z konwoju i dołączyła do 5 Brygady Wileńskiej AK, do 4 szwadronu dowodzonego przez por. Mariana Plucińskiego „Mścista-wa”. Razem z nim uczestniczyła we wszystkich działaniach aż do rozwiązania brygady we wrześniu 1945 r. Po demobilizacji wyjechała najpierw do Olsztyna, a następnie do Miłomłyn, gdzie pod fałszywym nazwiskiem Danuta Obuchowicz została zatrudniona jako urzędniczka w leśnictwie. Wiosną 1946 r. ponownie dołączyła do 5 Brygady Wileńskiej. Brała udział w licznych akcjach, w tym w najbardziej spektakularnych, jak rajd z 19 maja 1946 r., w czasie którego rozbito sześć poste-

runków Milicji Obywatelskiej i dwie placówki Urzędu Bezpieczeństwa. W trakcie walk na Pomorzu, Warmii i Mazurach służyła pomocą medyczną nie tylko kolegom z oddziału, lecz także rannym funkcjonariuszom MO. 20 lipca 1946 r. w Gdańsku została zatrzymana przez UB. Bita i poniżana w śledztwie, nie wydała swoich towarzyszy broni. Komunistyczny sąd skazał ją na karę śmierci. Rozstrzelano ją 28 sierpnia 1946 r. w gdańskim więzieniu przy ul. Kurkowej razem z ppor. Feliksem Selmanowiczem „Zagończykiem”. W chwili wykonania wyroku „Inka” nie miała jeszcze 18 lat.

Szczaćki „Inki” zostały odnalezione przez zespół prof. Krzysztofa Szwagrzyka 12 września 2014 r. pod płytami chodnika na Cmentarzu Garnizonowym w Gdańsku. Uroczysty pogrzeb Danuty Siedzikówny „Inki” i Feliksa Selmanowicza „Zagończyka” odbył się 28 sierpnia 2016 r.

Odznaczona Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski (2006, pośmiertnie). ■

Fot. AIPN

Żołnierze 4 szwadronu 5 Brygady Wileńskiej AK („Inka” pierwsza z lewej). Białostocczyzna, lato 1945 r.

ZYGMUNT SZENDZIELARZ

"LUPASZKA"

Major Zygmunt Szendzielarz „Łupaszka” (w środku) i jego podkomendni (od lewej): Henryk Wieliczko „Lufa”, Marian Pluciński „Mściśław”, Jerzy Lejkowski „Szpagat” i Zdzisław Badocha „Żelazny”

ZYGMUNT SZENDZIELARZ (1910–1951) ps. „Łupaszka”

W wojnie obronnej 1939 r. dowodził szwadronem w 4 Pułku Ułanów Zaniemeńskich. Po nieudanych próbach przedostania się na Zachód powrócił do Wilna.

W 1940 r. zaangażował się w działalność podziemną, w sierpniu 1943 r. został dowódcą pierwszego oddziału partyzanckiego Okręgu Wileńskiego AK, dowodzonego dotąd przez ppor. Antoniego Burzyńskiego „Kmicica”. Niestety, na miejsce dotarł już po jego podstępny rozbrojeniu przez czerwoną partyzantkę i wymordowaniu ok. 80 jego żołnierzy. „Łupaszka” szybko sformował z rozbitków nowy oddział, przekształcony wkrótce w 5 Brygadę Wileńską AK. Tocząc zwycięskie walki z Niemcami, Sowiecami i kolaborantami litewskimi, jego brygada stała się najlepszą jednostką organizacji wileńskiej. Za zgodą komendy okręgu nie wzięła udziału w operacji „Ostra Brama”, ale rozpoczęła marsz na zachód. W lipcu 1944 r. została otoczona przez Sowieców w rejonie Porzecza. „Łupaszka” rozwiązał jednostkę, a z żołnierzy chcących kontynuować walkę w sierpniu 1944 r. odtworzył oddział kadrowy 5 Brygady Wileńskiej AK. W latach 1945–1947 mjr Szen-

dzielarz dowodził zgrupowaniem partyzanckim (5 i 6 Brygada Wileńska) na Białostocczyźnie i Pomorzu, odnosząc sukcesy w walce z NKWD, UBP, MO i KBW.

Wiosną 1947 r. mjr „Łupaszka” zdecydował się opuścić szeregi partyzanckie. Nie ujawnił się jednak, widząc w ogłoszonej amnestii podstęp UB. Ukrywał się na Dolnym Śląsku i Podhalu. Tam też został aresztowany 30 czerwca 1948 r. W listopadzie 1950 r. Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie skazał Szendzielarza na osiemnastokrotną karę śmierci. Został zamordowany 8 lutego 1951 r. w więzieniu przy ul. Rakowieckiej w Warszawie.

Szczaćki Zygmunta Szendzielarza odnalazł zespół IPN pod przewodnictwem prof. Krzysztofa Szwagrzyka wiosną 2013 r. w pobliżu kwatery „Ł” Cmentarza Wojskowego na Powązkach w Warszawie. Uroczysty pogrzeb z udziałem najwyższych władz państwowych odbył się 24 kwietnia 2016 r.

Odnaczony Złotym Krzyżem Orderu Virtuti Militari (1988, pośmiertnie), Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski (2007, pośmiertnie), Krzyżem Virtuti Militari V klasy i Krzyżem Walecznyh. ■

LEON TARASZKIEWICZ

„JASTRZĄD”

Żołnierze z oddziału ppor. „Jastrzębia” (dowódca siedzi), styczeń 1946 r.

Leon Taraszkiewicz (1925–1947) ps. „Jastrząb”

W 1940 r. Leon Taraszkiewicz został aresztowany przez Niemców za posiadanie broni (ukrytej po wrześniu 1939 r.). W 1942 r. jako robotnik przymusowy w Radomiu pomagał w organizacji uciezek więźniów. Aresztowany, przeszedł brutalne śledztwo. W czasie ucieczki z transportu został postrzelony w rękę. Schwytyany ponownie, został przewieziony do więzienia w Chełmie, a następnie na Zamek w Lublinie. Znowu zbiegł z konwoju i ukrył się w okolicach Włodawy. W 1944 r. został wcielony do sowieckiego oddziału partyzanckiego „Anatola”, w którym doczekał wejścia Armii Czerwonej. Odrzucił propozycję wstąpienia do PPR i UB. W rezultacie w grudniu 1944 r. aresztowano całą rodzinę Taraszkiewiczów. Po raz kolejny trafił na lubelski Zamek, a następnie do obozu NKWD w Błudku-Nowinach koło Suśca. Uciekł z transportu do łągru w ZSRS. Na przełomie kwietnia i maja 1945 r. został zaprzysiężony jako żołnierz Delegatury Sił Zbrojnych pod pseudonimem „Jastrząb”

i wcielony do patrolu Tadeusza Bychawskiego „Sępa”. Wiosną 1945 r. brał udział w rozbrajaniu placówek MO. W czerwcu patrol „Sępa” został rozbity przez UB, a „Jastrząb” wkrótce został dowódcą oddziału Obwodu DSZ-WiN Włodawa. Dzięki zwalczaniu bandytyzmu zdobył zaufanie miejscowej ludności. W 1946 r. przeprowadził wiele akcji przeciwko placówkom MO, UB i ich współpracownikom. 22 października 1946 r. rozbił siedzibę UB we Włodawie, uwalniając ok. 100 więźniów. W grudniu tego roku razem z oddziałem kpt. Zdzisława Brońskiego „Uskoka” zaatakował koszary Wojsk Ochrony Pogranicza w Chełmie, a w noc sylwestrową uczestniczył w akcji opanowania Radzyna Podlaskiego. Trzy dni później Leon Taraszkiewicz zginął podczas ataku na koszary Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego w Siemieniu. Pochowano go potajemnie na miejscowym cmentarzu. Jego powtórny, oficjalny pogrzeb odbył się 30 czerwca 1991 r.

Odznaczony Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski (2009, pośmiertnie). ■

W latach 1944–1956 w walce z reżimem komunistycznym uczestniczyło 120–180 tys. osób.

Ponad 20 tys. zginęło w walkach i obławach lub zostało skrytobójczo zamordowanych.

Ponad 3 tys. padło ofiarą mordów sądowych. Blisko 20 tys. zostało zamęczonych w więzieniach i aresztach.

Skazywano ich nie tylko na śmierć, ale i na zapomnienie. Miejsca ich pochówku – nieoznakowane części cmentarzy, dziedzińce oraz piwnice aresztów i więzień, tereny leśne, nieużytkowane poligony – miały pozostać nieznanne.

Od 2003 r. Instytut Pamięci Narodowej szuka ich grobów.

Badania przeprowadzone w 33 miejscach na terenie całej Polski – m.in. w Barucie (pow. Strzelce Opolskie), Białymstoku, Chełmie, Dworzysku (pow. Nysa), Dzierżoniowie, Gdańsku, Jaworze, Kępnie, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Opolu, Płocku, Poznaniu, Rzeszowie, Starym Grodkowie (pow. Brzeg), Sieradzu, Strzelnie, Sztumie, Szczecinie, Tarnowie, Warszawie, Włodawie, Wrocławiu i okolicach Kórniką – pozwoliły odnaleźć szczątki ok. 800 osób.

Fot. Piotr Życieński

Udało się zidentyfikować 62 ofiary reżimu komunistycznego.

W 2013 r. pod asfaltową drogą w kwadracie „Ł” na warszawskich Powązkach zespół IPN odnalazł szczątki mjr. Zygmunta Szeniarskiego „Łupaszki”.

W 2014 r. na Cmentarzu Garnizonowym w Gdańsku odnaleziono szczątki dwojga żołnierzy 5 Brygady Wileńskiej AK – Danuty Siedzikówny „Inki” i Feliksa Selmanowicza „Zagończyka”.

Fot. Piotr Życieński

Zespół prof. Krzysztofa Szwaagrzyka podczas prac poszukiwawczych na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie

Fot. AIPN

Kadra odtworzonej 5 Brygady Wileńskiej (od lewej): plut. Henryk Wieliczko „Lufa”, por. Marian Pluciński „Mściśław”, por. Zygmunt Błażejewicz „Zygmunt”, Białostoczczyzna, lato 1945 r.

Fot. AIPN

Grupa żołnierzy 6 Brygady Wileńskiej AK; pierwszy z prawej stoi Władysław Łukasiuk „Młot”, obok niego Wanda i Lucjan Minkiewiczowie

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ